

Škofjeloške filmske freske

Če bi mimoidoče vprašali, kateri je najbolj značilen film iz loškega konca, bi verjetno skoraj vsi odgovorili, da je to *Cvetje v jeseni*. In res je to eden izmed najbolj priljubljenih in gledanih slovenskih celovečernih filmov, po zaslugi odlične ljubezenske zgodbe Ivana Tavčarja, filmske ekipe, predvsem režiserja Matjaža Klopčiča ter nepozabnih vlog Milene Župančič kot Mete in Poldeta Bibiča kot Janeza, mnogo pa tudi zaradi izvrstnega prikaza življenja v Škofjeloškem hribovju.

S Cvetjem v jeseni sem začel predvsem zaradi tega, ker drugi filmi, ki prikazujejo Škofjo Loko in njeno okolico, javnosti skoraj niso znani, čeprav se filmske kamere tega območja nikakor niso izogibale. Najstarejši izmed vseh je vsekakor film Metoda Badjure *Škofjeloški narodni običaji* iz leta 1929, ki prikazuje velikonočne slovesnosti od velikega petka, ko so otroci s palicami in kladivi tolkli po raznih lesenih zabojih in drugi krami in tako »boga strašili«, do velike sobote, ko so dekleta in žene, v kosarah na glavi nesle jedila k blagoslovu v cerkev v Stari Loki.

Te Badjurove gibljive slike so prve v nizu filmov, ki imajo danes, gledano tudi s časovne oddaljenosti, neprecenljiv pomen pri predstavitvi vsakdanjega življenja, kulturne in naravne dediščine ter družbenega in gospodarskega razvoja. Med množico filmov, ki jih hrani Slovenski filmski arhiv pri Arhivu republike Slovenije, ali krajše SFA, je osemindvajset filmov, ki prikazujejo škofjeloško območje v celoti ali pa le v odlomkih.

Med prvimi je, poleg zgoraj opisanega, najpomembnejši film *Slike z Loškega pogorja* režiserja Zvoneta Sintiča iz leta 1951, film o razvoju umetnosti v Škofji Loki in okolici od bogate mestne loške arhitekture, dodelanih kmečkih hiš in poljskih znamenj do umetnostnih biserov podeželskih cerkva na Suhi, Crngrobu, Gostečah in na Križni gori ter dejavnosti slikarjev Janeza Šubica, Jurija Šubica in Ivana Groharja. Šest let kasneje je Boštjan Hladnik posnel film *Življenje ni greb*, o vsakdanjem življenju v srednjem veku, z vsemi tegobami in radostmi, tudi prepovedanimi, za kar je uporabil prizore iz freske Svete nedelje v Crngrobu. Za oba omenjena filma je napisal več kot odlično besedilo Lojze Gostiša. Hladnik je 1983 posnel še film z naslovom *Kmečki turizem*. Za »kuliso« tega filma je vzel Poljansko dolino, ki turistu poleg prelepe narave, prijaznih domačinov in bogate kulinarike nudi tudi druge vsakovrstne užitke od gobarjenja, ribolova, lova, jahanja do sprehodov in kolesarjenja. Tudi film *Prvi čipkarski festival v Križankah v Ljubljani* iz leta 1961 je popolnoma »loški film«, kajti nastopajo predvsem čipkarice iz Železnikov, Žirov,

Hotavelj in Sovodnja. Nekdaj so bile za Loko značilne tudi motoristične dirke in tako imamo tudi te zabeležene v filmu, tako kot dokumentarne posnetke iz leta 1959, kjer so panorame mesta, Koširjev mlin, Kapucinski samostan s cerkvijo, staro opuščeno pokopališče, vojašnica, stara Burdychova apoteka, kopališče, gostilna »Pri Pustežu« in še druge mestne znamenitosti. Zanimiv je tudi film o filmu z »delovnim naslovom« *Ivan Pirečnik*, film o snemanju angleškega filma *The divided Hearts (Razdvojeno srce)* v Škofji Loki iz leta 1954, o usodi med vojno izgubljenega otroka Ivana Pirečnika in njegovo srečanje, skupaj z materjo, z glavno igralko Yvone Mitchell. Za film *Visoška kronika*, ki ni bil nikoli dokončan, pa so 1950 posneli prizore Snubljenje v Davči, o tamkajšnjih ženitovanjskih običajih in dogovarjanju o doti neveste. Čeprav naj bi film z naslovom *Sm z Ribnice Urban* Metoda Badjura iz 1968 ne bi imel ničesar skupnega s tem območjem, pa ima, kajti prikazuje Jožeta Puclja z Kota pri Ribnici, ki je več kot štirideset let prodajal suho robo v okolici Škofje Loke. Tudi med *Filmskimi obzorniki*, nekakšni filmski kroniki, ki so jo snemali med leti 1945 in 1952, je nekaj prispevkov iz okolice Škofje Loke.

Septembra 1946 so posneli klekljanje v Selški in Poljanski dolini. V filmskem obzorniku 27 iz leta 1948 so posneli vpisovanje ljudskega posojila v Hotavljah, v obzorniku 30 iz tega leta pa razvoj čevljarstva na Žirovskem in proizvodnjo v tovarni Alpina. V *Novem filmskem obzorniku 6* iz leta 1957 pa so posneli gradnjo tovarne Niko v Železnikih in odkritje spomenika Ivanu Tavčarju na Visokem v Poljanski dolini.

Med filmi, kjer je Škofja Loka ali njena okolica prikazana le v odlomkih lahko spet začnemo s filmom Metoda Badjura, *Koledniki*, o zimskih trikraljevskih običajih, ki so ga snemali tudi na Bukovici pri Škofji Loki. Zimska idila je tudi v filmu *Bele gazi*, in sicer na Starem vrhu nad Škofjo Loko. Motorne dirke v Škofji Loki so prikazane v filmih *Tomos za osemdesetletnico arto-moto športa in Akcija tebnične kulture v Sloveniji*. Za zdravje državljanov prikazuje tudi škofjeloški zdravstveni dom. Škofja Loka z okolico je predstavljena takorekoč v vseh filmih o izseljencih, *Izlet v domovino*, *Domotožje*, *Odkod sem doma*, *With Kollander to Slovenia (S Kollandrom po Sloveniji)* in *Polka festival in Beautiful Slovenia (Festival polke v čudoviti Sloveniji)* kjer je tudi daljši prikaz izseljeniškega piknika leta 1972.

V SFA si ne delamo utvar, da so to vsi filmi o Škofji Loki in njeni okolici. Večkrat se zgodi, da nam posamezniki odkrijejo oziroma povejo o novih filmih različne starosti, ki jih imajo doma in so javnosti neznani.

Filmi so zato, da jih gledamo, in sam opis predstavlja le blede odblesk njihovega bogastva. Tako kot drugi so tudi filmi o Škofji Loki in njeni okolici bogati ne samo po filmografski plati, ker so jih snemali priznani slovenski režiserji, pač pa tudi vsebinsko. V njih lahko vidimo odsev izginulih svetov, fresk preteklosti, jutranjih meglic nad oblim hribovjem, delovnega zanosa povojnih graditeljev, veselja slovenskih izseljencev na rodni grudi, hrumenja motorjev na loških ulicah in tiho udarjanje nitk, prepletajočih se v čipko.

Zato to bogastvo slik in zvoka, prelepih besedil in glasbe predstavlja izziv za poznavalce in raziskovalce škofjeloškega ozemlja, pa tudi za tiste, ki bi radi na čim bolj izviren in sodoben način predstavili ta prelepi del Slovenije širši javnosti.